

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

від 29 квітня 2026 року

Здобувач ступеня доктора філософії Мирослав ГОРВАТ, 1980 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2014 році ДВНЗ «Ужгородський національний університет», факультет суспільних наук за спеціальністю «Політологія», працює в департаменті праці та соціального захисту населення Ужгородської міської ради, заступник директора департаменту, начальник управління соціальних допомог, м. Ужгород, виконав акредитовану освітньо-наукову програму 052 Політологія.

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 61.051.229 (ID: PhD 12298), утворена наказом ректора Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет», м. Ужгород від 09 березня 2026 року № 214/01-04 у складі:

Голови разової

спеціалізованої вченої ради - Юрій ОСТАПЕЦЬ, доктор політичних наук, професор, в.о. завідувача кафедри філософії факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Рецензентів -

Маріан ТОКАР, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри соціології та соціальної роботи факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Надія КІЧЕРА, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології і державного управління факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Офіційних опонентів -

Віталій КОЦУР, доктор історичних наук, професор, ректор Університету Григорія Сковороди в Переяславі, штатний працівник Університету Григорія Сковороди в Переяславі МОН України.

Октавія ФІЗЕШ, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту педагогічного факультету Мукачівського державного університету, штатний працівник Мукачівського державного університету МОН України.

На засіданні «29» квітня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» Мирославу ГОРВАТУ на підставі публічного захисту дисертації «Особливості включення ромської етнічної меншини в громадсько-політичне життя українського суспільства (на прикладі Закарпатської області)» за спеціальністю 052 «Політологія».

Дисертацію виконано у Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» Міністерства освіти і науки України, м. Ужгород.

Науковий керівник – Михайло ЗАН, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри політології і державного управління факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет» МОН України.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису державною мовою, що містить нові науково обґрунтовані результати проведених Мирославом ГОРВАТОМ досліджень та має важливе значення для політичної науки. Дослідження здобувача є першою у вітчизняній політології комплексною студією особливостей інтеграції (включення) ромської етнічної меншини в громадсько-політичне життя українського суспільства (на прикладі Закарпатської області). Результати здобувача, викладені у його дисертації, узгоджуються з вимогами, викладеними у пункті 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Дисертація Мирослава ГОРВАТА є самостійною, науково завершеною працею, актуальним дослідженням, що містить нові наукові результати, з належними методичним рівнем, теоретичним та практичним значенням, обґрунтованістю висновків.

Здобувач має 18 наукових публікацій за темою дисертації, з них 4 статті у наукових фахових виданнях України, 11 – у матеріалах науково-практичних конференцій, 3 – в інших наукових виданнях, що відповідає вимогам пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 (зі змінами):

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Горват М. Особливості включення ромів у громадсько-політичне життя країн Центрально-Східної Європи (на прикладі Румунії, Угорщини та Словацької Республіки). *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2019. Вип. 24. С. 141–150. DOI: <https://doi.org/10.30970/2307-1664.2019.24.19>
2. Горват М. Правозахисна діяльність ромських та проромських неурядових організацій Закарпатської області. *Регіональні студії*. 2019. № 18. С. 105–109. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2019.18.17>
3. Горват М., Зан М. Політико-історичні та соціально-демографічні особливості формування ромських етнічних громад в Україні. *Регіональні студії*. 2023. № 32. С. 16–23. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2023.32.2>
4. Горват М. Теоретичні моделі інтеграції/включення національних меншин у громадянське суспільство в контексті вивчення ромської проблематики. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2025. № 54. С. 157–164. DOI: <https://doi.org/10.32782/apfs.v054.2025.23>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Горват М. Словацький досвід включення ромів у політичне життя суспільства: уроки для України. *Формування розвитку відносин України та країн Центральної Європи у контексті впливу гібридної війни, виборчих процесів та забезпечення прав національних меншин* : матеріали II Міжнародної наукової конференції (м. Ужгород, 3 травня 2019 року). Ужгород, 2019. С. 60–64.
6. Горват М. Всеукраїнський двотижневик газета «Романі Яг» як чинник громадсько-політичного розвитку ромської етнічної меншини на Закарпатті. *Політичні процеси сучасності: глобальний та регіональний виміри* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 23–24 травня 2019 року). Івано-Франківськ, 2019. С. 106–115.
7. Горват М. Місце правозахисного руху ромських неурядових організацій Закарпаття у процесі включення ромів до громадянського суспільства України. *Україна і Центральна Європа: історія, політика, культура* : матеріали V науково-практичної конференції «Формат розвитку відносин України та країн Центральної Європи у

- контексті впливу гібридної війни, виборчих процесів та теми забезпечення прав національних меншин» (м. Ужгород, 25 вересня 2020 року). Ужгород, 2020. С. 111–114.
8. Горват М. Про роботу Міжвідомчої робочої групи щодо виконання Плану заходів з питань реалізації в області Стратегії захисту прав та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року. *Роми Закарпаття на шляху інтеграції в громадянське суспільство: аналіз, оцінки, виклики* : матеріали засідання за круглим столом, м. Ужгород, Закарпатська область, Україна. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2020. С. 18–27.
 9. Зан М., Горват М. Перспективи повноцінного влучення ромської етнічної меншини в громадянське суспільство повоєнної України. *Публічне управління і адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. м. Київ, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (м. Київ, 15–28 квітня 2022 року). Київ : ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. Т. 3. С. 69–71.
 10. Горват М. Особливості громадської самоорганізації ромів в умовах російсько-української війни. *Актуальні питання публічного управління в регіоні* : збірник наукових праць аспірантів, викладачів, стейкхолдерів. Відп. ред.: Маріан Токар / УжНУ; Каф. політ. і держ. упр.; Наук.-практ. група здобув. осв. зі спец. ПУА; НДІ політичної регіоналістики. Ужгород : ФОП Сабов А.М., 2023. Вип. 1. С. 72–90.
 11. Горват М., Зан М. Розвиток освітньо-виховної сфери життєдіяльності ромів у контексті роботи ромських національно-культурних товариств Закарпатської області. *Роми Закарпаття: інтеграція в освітній простір шляхом забезпечення права на освіту* : збірник матеріалів учасників Форуму керівників закладів освіти та ромських громадських організацій (м. Ужгород, 5 листопада 2025 року). Ужгород : РІК-У, 2025. С. 131–140.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

12. Горват М. Вплив ромських мас-медіа Закарпатської області на процеси інтеграції ромської етнічної меншини в Україні. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 145 (№ 6). Ч. 3. С. 25–32.
13. Горват М., Навроцька Є. Законодавче регулювання захисту мовних прав ромів України. *Інформаційний бюлетень № 23 відділу у справах національностей Закарпатської обласної державної адміністрації та Центру культур національних меншин Закарпаття*. Ужгород : Ліра, 2012. С. 37–44.
14. Горват М. Насилля на етнічній основі та зловживання з боку правоохоронних органів в Україні. *Ромологія: історія та сучасність* : матеріали наукових читань. Ужгород : Ліра, 2013. С. 125–128.
15. Горват М., Човка В. Сучасні тенденції міграційних процесів у ромських громадах Закарпаття (до питання міграційних процесів ромського населення Ужгородщини до європейських країн (1991–2016)). *Роль громадянського суспільства у формуванні державної етнонаціональної політики єдності у багатонаціональному Закарпатті: конституційно-правовий аспект* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 18–19 травня 2017 року). Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2017. С. 176–182.
16. Горват М. Особливості соціалізації закарпатських ромів. *Неперервна освіта: актуальні дискурси*: збірник матеріалів XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ужгород, 15–16 жовтня 2020 року). Ужгород : ПП Данило С.І., 2020. С. 52–56
17. Навроцька Є., Горват М. Сучасний стан щодо кодифікації ромської мови в Україні. *Роми Закарпаття на шляху інтеграції в громадянське суспільство: аналіз, оцінки, виклики* : матеріали засідання за круглим столом, м. Ужгород, Закарпатська область, Україна. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2020. С. 67–81.
18. Навроцька Є., Горват М. Ромська мова: до питання кодифікації. *Роми Закарпаття: інтеграція в освітній простір шляхом забезпечення права на освіту* : збірник матеріалів учасників Форуму керівників закладів освіти та ромських громадських організацій (м. Ужгород, 5 листопада 2025 року). Ужгород : РІК-У, 2025. С. 109–120.

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження: Юрій ОСТАПЕЦЬ, доктор політичних наук, професор, в.о. завідувача кафедри філософії факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет» МОН України, дав позитивну оцінку, зауважень немає.

Маріан ТОКАР, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри соціології та соціальної роботи факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет» МОН України (рецензент), дав позитивну оцінку.

Рекомендація Маріана ТОКАРЯ:

1. Цінним доповненням піднятих автором проблем міг слугувати посібник «Пізнання змінює сприйняття», що виданий в Ужгороді в 2018 році, і в якому дослідниця Кристина Червеняк у розділі «Міжкультурний діалог і толерантність у поліетнічному Закарпатті» подала розгляд практичних вправ щодо проблем на тему «Асоціації: стереотип чи упередження?» (с. 58–59 посібника), «Мова ворожнечі у регіональних ЗМІ Закарпаття» (с. 60–61 посібника), «Дискримінація та її основні форми» (с. 62–66 посібника), «Образ національної меншини в Закарпатті: факт чи стереотип?» (с. 66–68 посібника), де мова йде про ромську спільноту Закарпаття.

Висловлена рекомендація не знижує загальної позитивної оцінки праці та не впливає на теоретико-методологічну цінність його (здобувача) дисертаційного дослідження.

Надія КІЧЕРА, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології і державного управління факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет» МОН України (рецензент), дала позитивну оцінку.

Зауваження Надії КІЧЕРИ:

1. Загалом автор наголошує та підкреслює формулювання авторської концептуальної моделі аналізу особливостей включення ромської етнічної меншини у громадсько-політичне життя України, яка, однак, скоріше є виокремленням логічних трьох аспектів оцінки становища та суспільно-політичної активності спільноти, в якій бракує чіткої кореляції з наступним виведенням практичних рекомендацій на основі та в контексті тих же запропонованих автором трьох блоків чи складових процесу включення ромів у громадянське суспільство України.

2. В останньому розділі та висновках дисертант формулює рекомендації для успішного започаткування процесу врегулювання «ромського питання» та повноцінного включення ромської етнічної меншини в громадсько-політичне життя українського суспільства, серед яких вироблення Громадянської платформи для об'єднання ромської еліти України в дієву політичну партію; розробка моделі взаємодії ромських громадських лідерів та органів державної влади у виробленні місцевих бюджетів та їх цільового використання у місцях компактного проживання ромів; запровадження інституту державного представника ромських громад України з офіційними повноваженнями, організаційною структурою та відповідними функціями. На нашу думку дані рекомендації, з огляду на громадський та політичний досвід автора, мали б набагато більше практичне значення при вужчому та конкретнішому формулюванні, адаптації насамперед до регіонального та локального рівнів, специфікації по сферах та для органів влади, місцевого самоврядування, громадянського сектору, ромської етнічної еліти в краї тощо. Відтак менші, вужчі кроки дозволили б вже враховувати їх на регіональному рівні, застосовувати у реальній практиці включення ромської меншини в суспільне життя, починаючи насамперед з регіонального та місцевих рівнів, сфер освіти, культури, масмедіа і т.д., які з огляду на пропрацьований автором матеріал могли б стати дієвими початковими інструментами у даному напрямку.

Висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки праці та не впливають на теоретико-методологічну цінність його (здобувача) дисертаційного дослідження.

Віталій КОЦУР, доктор історичних наук, професор, ректор Університету Григорія Сковороди в Переяславі, штатний працівник Університету Григорія Сковороди в Переяславі МОН України (опонент), дав позитивну оцінку.

Зауваження Віталія КОЦУРА:

1. Одним із найбільш принципових методологічних питань є питання про межу між академічним аналізом та особистою позицією автора. Здобувач є не лише дослідником,

але й учасником більшості описуваних подій: громадським діячем, кандидатом на виборах 2020 року, членом міжвідомчих робочих груп, а в описі виборчої кампанії прямо зазначає «наша передвиборча кампанія як кандидата в депутати до Ужгородської міської ради стала результативною через активне використання соціальних мереж». Посилання на Макса Вебера для обґрунтування позиції «включеного спостерігача» є доречним, однак недостатнім. Дисертант не вдається до розгорнутої методологічної рефлексії щодо того, які конкретні процедури забезпечували нейтральність і верифікованість його оцінок. Ряд суджень – наприклад, оцінка власної передвиборчої кампанії або опис ромської громади, яку здобувач особисто очолює як лідер ГО – потребує дистанційованого академічного обрамлення. Без нього частина читачів може поставити під сумнів об'єктивність окремих висновків. Рекомендація: у подальших публікаціях здобувачеві варто більш системно обґрунтовувати процедури забезпечення наукової неупередженості, зокрема, посилаючись на засади рефлексивної соціальної науки та стандарти якісних досліджень у чутливих контекстах.

2. Термін «громадсько-політичне життя», що входить до назви дисертації та є ключовим для дослідження, не отримав чіткого операціонального визначення. Яких саме сфер суспільного буття він стосується? Які індикатори свідчать про «включення» чи «невключення» ромів? Без чіткої операціоналізації та системи вимірюваних показників порівняння ситуацій у різних регіонах і різних країнах залишається значною мірою описовим. Подібна проблема стосується поняття «ромська еліта», яке вживається у роботі без достатнього соціологічного обґрунтування. Зокрема, коли автор пропонує «за умов рекрутування представників ромської еліти» створити інституційні механізми включення, – виникає питання: ким і за якими критеріями ця еліта має бути ідентифікована? Рекомендація: при оформленні результатів для опублікування у вигляді монографії, надати чіткіше визначення ключових понять із зазначенням операціональних індикаторів, що дозволить забезпечити відтворюваність аналізу в інших регіональних контекстах.
3. Автор сам визнає обмеженість обраної концептуальної моделі, яка, за його словами, *«не враховує соціально-економічних параметрів життєдіяльності ромських етнічних громад Закарпаття. На наш погляд, соціально-стратифікаційні аспекти ромського населення краю потребують окремого вивчення у дискурсі соціології економіки та праці»*. Однак відсутність цього виміру є суттєвим методологічним обмеженням. Саме соціально-економічна маргіналізація – безробіття, відсутність житла, обмежений доступ до медицини та освіти – є структурним підґрунтям усіх описуваних явищ: низької виборчої активності, залежності від патрон-клієнтальних відносин, браку документів тощо. Навіть коротка характеристика ключових соціально-економічних показників як контексту, посилює обґрунтованість запропонованих рекомендацій.
4. Гендерний аспект ромської проблематики у дисертації практично відсутній. У міжнародному дискурсі щодо Roma Inclusion гендерний підхід є визнаним стандартом: жінки-ромки зазнають подвійної дискримінації – за ознакою етнічної приналежності та статі. Стратегічний план дій Ради Європи з включення ромів і кочівників на 2020–2025 роки, на який автор неодноразово посилається, містить спеціальний розділ щодо гендерної рівності – однак у дисертації цей вимір практично не відображено. Так само висновки Заключного звіту Ради Європи щодо «гендерно відповідального оцінювання» реалізації Стратегії-2020, який цитується в підрозділі 1.3, у подальшому не використані. Рекомендація: у монографічний варіант роботи рекомендується включити хоча б один підрозділ або параграф, присвячений становищу жінок у ромських громадах Закарпаття – їхній освітній і трудовій активності, участі в громадській діяльності та рівню захищеності від насильства.

5. Підрозділ 1.1, що присвячений теоретико-концептуальним аспектам, є подекуди надто реферативним: значний обсяг тексту присвячено переліку позицій різних учених без достатнього синтезу. Натомість деякі емпіричні підрозділи – зокрема, про ромські масмедіа – мають хронікальний характер, де перелік видань та дат домінує над аналітичними узагальненнями. Автор оприлюднює численні унікальні факти, однак не завжди вписує їх у загальну теоретичну рамку. Наприклад, вкрай цікавий матеріал про «роми, які вкрали у росіян танк» або про відеозвернення ромських лідерів до лідерів держав G7 подається практично без аналітичного коментаря щодо того, як ці події змінили публічний образ ромської спільноти у дискурсивному вимірі.
6. У тексті подекуди паралельно вживаються терміни «роми» та «цигани» (у цитатах з документів), без достатнього пояснення принципів їхнього розмежування для читача. Хоча здобувач зазначає, що «для більшості громадян України звичним терміном означення ромів є доволі негативний для більшості етнічних ромів екзоетнонім «цигани»», – ця методологічна настанова не завжди дотримується послідовно в тексті. Окремі речення є синтаксично перевантаженими. Деякі пасажі, де автор описує власну діяльність (наприклад, про свою виборчу кампанію або участь у гуманітарній роботі 2022 року), написані в особистому, а не академічному стилі, що порушує жанровий реєстр наукового дослідження. Рекомендується ретельне літературне редагування перед поданням до монографічного видання.

Наведені зауваження не знижують загального високого теоретико-методологічного рівня дисертаційного дослідження.

Октавія ФІЗЕШІ, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту педагогічного факультету Мукачівського державного університету, штатний працівник Мукачівського державного університету МОН (опонент), дала позитивну оцінку.

Зауваження Октавії ФІЗЕШІ:

1. У першому розділі дисертації (§ 1.3) автором подано детальний аналіз вітчизняного наукового дискурсу з досліджуваної проблеми. Разом з тим, вважаємо, що в умовах глобалізації та інтеграції вітчизняної науки до світового освітньо-наукового простору, логічним було б також представити напрацювання зарубіжних науковців з досліджуваного питання.
2. Одним із вагомих досягнень дисертаційної роботи є розроблення авторської концептуальної моделі аналізу особливостей включення ромської етнічної меншини у громадсько-політичне життя України (с. 46-47), яка складається з трьох блоків. Вважаємо, що вартувало б її представити як структурно-функціональну модель з чітким виокремленням її структурних компонентів (блоків) та зв'язів між ними, цілей, змісту та шляхів реалізації з окресленням очікуваних результатів, що підсилило б наукову та практичну значущість наукової праці.
3. В окресленні практичної значущості дисертації (с. 30) та дослідженні освітньо-виховної та культурно-мистецької сфер життєдіяльності ромів Закарпаття (§ 3.1, с. 113-114) автором вказується на упровадженні в освітній процес інтегрованої сертифікатної програми «Ромські студії в УжНУ», мета якої полягала в популяризації знань про історію, культурну спадщину, етнографію, соціальне життя, громадсько-політичний рух ромів та сприянні подоланню негативних стереотипів. На наше переконання, значущість такої програми є беззаперечною, тому й висвітлення особливостей програми, її структури, змістового наповнення, методів та форм її імплементації в освітній процес у вигляді методичних рекомендацій або практичного порадики могло б стати поштовхом для розробки та впровадження навчальних курсів в освітні програми на різних освітніх рівнях (від дошкільної освіти до магістерських програм вищої освіти).
4. У науковій новизні одержаних результатів (с. 26-27) та в §§ 4.1-4.2 автором дисертації критично проаналізовано особливості реалізації державної етнопонаціональної політики України щодо ромів на національному та регіональному рівнях. Вважаємо, що доцільним було б автору окреслити в роботі конкретні практико-орієнтовані рекомендації щодо заходів, спрямованих на включення ромської етнічної

меншини в громадсько-політичне життя українського суспільства (на прикладі Закарпатської області) в розрізі: а) загальнодержавного, регіонального та локального рівнів та б) різних сфер життєдіяльності ромського населення (побут, соціальний захист, працевлаштування, медичне забезпечення, освіта, культура, економіка, політика, право тощо).

5. Доцільним видається більш лаконічне формулювання загальних висновків, оскільки вони дещо переобтяжені деталями, що дублюють інформацію, подану в розділах роботи та висновках до них.

Висловлені в ході рецензування зауваження та побажання до роботи не мають суттєвого значення, презентують рекомендаційний характер для кращого відображення та сприйняття дисертації, не зменшують її теоретичного значення та науково-практичної цінності, не впливають на загальну позитивну оцінку.

Результати відкритого голосування:

«За»: 5 членів ради,

«Проти»: 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Мирославу ГОРВАТУ ступінь доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 61.051.229

Юрій ОСТАПЕЦЬ